

فهرست

صفحه	عنوان
۱	معرفی تمدن روم
۲	شرایط اعتقادی
۴	شرایط فرهنگی
۴	۱- فلسفه رومیان
۵	۲- خط و زبان رومیان
۵	شهرسازی رومی
۶	طرح و نقشه شهر
۷	فضا های شهری
۸	رابطه توده و فضا
۱۰	حمام های رومی
۱۰	میدان
۱۲	تفاوت فوروم با آگورا
۱۲	فوروم رومانوم ماگنوم
۱۹	پمپئی
۱۹	فوروم پمپئی
۲۰	منابع و مأخذ

معرفی تمدن روم

تحقیقات باستان‌شناسی نشان می‌دهد که شبه جزیره آپنین خیلی پیشتر از بالکان مسکونی بوده است؛ در هزاره دوم قبل از میلاد در دوره مفرغ تمدنی به نام ترامارها (Terramares) در شمال شبه جزیره شکل می‌گیرد. همزمان با تمدن ترامارها در شمال، تمدن دیگری در جنوب و مرکز ایتالیا شکل می‌گیرد، این تمدن همان تمدن آپنین‌ها می‌باشد. مهمترین رخداد این دوره ظهور کشاورزی است. در هزاره اول قبل از میلاد در تمدن و یالانوا در مرکز ایتالیا نخستین مرحله عصر آهن در ایتالیا آغاز می‌شود. این تمدن اولین مراکز تجمع زیستی را به سبک شهری بنیان می‌گذارد.

بعدها قومی به نام اتروسک Etrusc در ایتالیا پدیدار گشت. اینان مردمی بودند که از نقاط دیگری به این سرزمین آمده بودند و تقریباً در بیشتر خاک ایتالیای فعلی پخش شده بودند. تمدن اتروسکی نقش بسیار زیادی در شکل گرفتن تمدن روم دارد تا آنجایی که ویل دوران در این رابطه می‌گوید: "اتروسیکان صد سال یا بیشتر بر روم فرمان راندند و بر زندگی و رسوم رومی چندان پیرامنه نفوذ کردند که روم را بی‌مطالعه احوال ایشان نمی‌توان شناخت.

طبق روایات رومی، روز ۲۲ آوریل سال ۷۵۳ (ق . م) را تاریخ تأسیس روم می‌دانند.

از سال ۷۵۳ (ق . م) تا ۵۰۸ (ق . م) را دوره پادشاهی.

از سال ۵۰۸ (ق . م) تا ۳۰ (ق.م) را دوره جمهوری.

از سال ۳۰ (ق . م) تا ۳۹۵ (ب . م) (سال تقسیم سرزمین روم به دو امپراطوری غربی و شرقی) را دوره امپراطوری می‌نامند.

امپراطوری روم غربی عملاً در سال ۴۱۰ (م) با تصرف روم توسط گوتها پایان یافت ولی امپراطوری روم شرقی تا سال ۱۴۵۳ (م) دوام یافت، توسط ترکان عثمانی منقرض گردید.

شرایط اعتقادی

در مذهب اولیه این اقوام آنی میسم Animisme یعنی اعتقاد به ارواح تسلط داشت. رومیان، برخلاف یونانیان خدایان خویش را به شکل آدمی نمی‌پنداشتند و آنان را ارواح یا "نومینا" می‌نامیدند. مانند:

- ژنوس Janus

- برن Borne ؛ روح سنگ نشانه (سنگهایی که حدود تفکیک اراضی را مشخص می‌کرد)

- ترمینوس Terminus ؛ روح کشاورزی

- پوتینا Potina ؛ روح آشامیدنیها

- لمورها یا اجنه؛ ارواح بیماری‌زا

- وستا Vesta ؛ الهه آتش و مشعل مقدس؛ نشانه زندگی و پابندگی خانواده

- لار Lar ؛ الهه حافظ کشتزارها، ساختمانها، دارایی و سرنوشت خانواده

- پئاتس Penates ؛ خدای درون خانه، حافظ اندوخته خانواده

- ژوپیتر Jupiter؛ الهه باران یا آسمان

- مارس یا مریخ Mars؛ خدای جنگ و مظهر و نشانه روم

- نپتون Nepton؛ خدای آب

- ونوس Venus الهه شوق؛ همسری و بارآوری

- دیانا Diana الهه ماه؛ زنان و زایش

هیچ دینی تاکنون اینهمه خدا نداشته است. تعداد خدایان رومی از سی هزار تجاوز می‌کرد و در برخی از شهرهای ایتالیا شمار خدایان بیش از آدمیان بوده است.

آنها برای دفاع در برابر شرارت این ارواح و آرام کردن آنها به مراسم مذهبی مختلفی بصورت ابتدایی و دعا و طلسم Conjuraton متوسل می‌شدند. این خدایان سرد و غیر انسان، هدیه و

قربانی به رشوه می‌گرفتند و توده مردم روم از این خدایان استقبال کرده و برای آنها معبد می‌ساختند.

ایتالیا برای خرسندکردن این خدایان و یاری جستن از آنان کاهنانی کار آمد در اختیار داشت. در هرخانه، پدر، خود کاهن بود؛ اما رهبری نیایش همگانی با چند کولگیا^۱ یا انجمن کاهنان بود که هریک در امور خود استقلال داشتند ولی همه از جانب یک کاهن اعظم که برگزیده انجمنهای سالانه بود، رهبری می‌شدند.

دین در روم به دو دسته تقسیم می‌شد، دین خلق و دین حکومت. دین خلق در پرتو پارسایی و سپاسگزاری و احساس پیوستگی با خدایان طبیعت و شوق بی‌قرار به هماهنگی با همه آنها دینی گرم و پرمهر بوده است. اما برعکس دین حکومت به حد تکلف به آیین‌های ظاهری مقید بود و نوعی رابطه عقدی میان دولت و خدایان به شمار می‌رفت ولی این عقاید ابدی نبودند. پس از ظهور حضرت مسیح تفکرات دینی رومی‌ها نیز تغییر کرد.

با شکست طغیان بردگان و کولونی‌ها، امپراطوری روم شکست‌ناپذیر جلوه می‌کرد. ولی با ظهور مسیحیت بردگان که اعتقاد به خدایان قدیمی زندگیشان را بهتر نکرده بود، اعتقاد خود را از دست داده و در میان ستم‌دیدگان اعتقاد به خدای مهربان و توانا که یا آنها را در زمین از بند ستم نجات بخشد یا به رنج و محنت آنها پس از مرگ در بهشت پایان بخشد، قوت یافت. ثروتمندان نیز که در جریان طغیانهای قرن سوم میلادی خود را در خطر می‌دیدند، بسان فقیران دل به زندگی پس از مرگ خوش کرده و خود را تسلی می‌دادند و علاوه بر این به عینه مشاهده می‌کردند که مسیحیت ستم‌دیدگان و بردگان را به تسلیم و بردباری و در نهایت به عدم مبارزه با برده‌داری دعوت می‌کند. بدین جهات برده‌داران نیز به برده‌گان پیوستند و مسیحی شدند.

چون مسیحیان به خدای یگانه اعتقاد داشتند از خم شدن در مقابل امپراطوران سرباز می‌زدند و بدین جهت مورد تعقیب آنها قرار داشتند. در اواخر قرن سوم میلادی که مسیحیت در امپراطوری روم

انتشار چشمگیری حاصل کرد، مسیحیان شهرهای مختلف، با یکدیگر ارتباط برقرار کرده و سازمانی مخفی بوجود آوردند و در این سازمان دهها اسقف، کشیش و صدها هزار مؤمن به مسیحیت عضویت داشتند. این سازمان کلیسا بود. در سال ۳۱۳ م کنستانتین اجازه داد که مسیحیان به آشکار، کلیسا ساخته و دور هم جمع شوند و امپراتورانی که پس از کنستانتین بر اریکه قدرت نشستند نیز از مسیحیان حمایت می‌کردند. بعدها کلیسای مسیحی با نفوذ ثروتمندان در میان اسقف‌ها و کشیش‌ها، درکار مبارزه با ستم‌دیدگان، برده‌داران را یاری می‌کردند و خود کلیسا نیز ثروت کلانی گرد آورده و به یک زمیندار و رباخوار بزرگ تبدیل شد. و چنان قدرت عظیمی شد که امپراتوران نیز فاقد آن بودند.

۴- شرایط فرهنگی

۴-۱- فلسفه رومیان:

رومیان عقیده داشتند که تمدن نباید از حالت بدوی و وحشی آدمیان دور باشد و به این خاطر به کشتی و مشت‌زنی می‌پرداختند نمایشهای گلاادیاتوری برگزار می‌کردند و با حیوانات درنده در استادیومها پیکار می‌کردند. رومیان این طرز تفکر را از اقوام قبل از خود (اتروسکیان) به ارث برده بودند.

بعد از فتح یونان توسط رومیان فلسفه یونانیان بر فلسفه رومیان چیره گشت و رومیان در حالیکه پیروزمند بودند شکست خوردند. یونان روم را بدین گونه فتح کرد که دین و کمدی خود را برای پلین‌ها و اخلاقیات و حکمت و هنرش را برای طبقات بالادست به ارمغان فرستاد. هوراس (شاعر رومی) می‌گوید: "یونان مغلوب، فاتح بربر خوی خویش را به اسیری گرفت" و سیسرون (فیلسوف سیاستمدار و خطیب رومی) می‌گفت: "آنچه از یونان به شهرهای ما روان شد نه جویبار باریک

بلکه رود پهناور از فرهنگ و دانش بود" از آن پس زندگی روحی، هنری و دینی روم بخشی از جهان هلنیستی شد.

۴-۲- خط و زبان رومیان :

رومیان از خط و زبان لاتینی استفاده می‌کردند. رومیان لاتینی را با لهجه‌های مختلف تکلم می‌کردند و این تکلم با لاتینی نوشتاری تفاوت داشت.

جوانان رومی علاوه بر لاتینی می‌بایست خط و زبان یونانی را می‌آموختند تا بتوانند از تاریخ دلاوریهای نیاکان خود آگاه شده و درس میهن‌پرستی بگیرند. زیرا لاتینی هنوز سزاوار نثر ادبی نبود و هیچ‌یک از مورخان تا زمان کاتو (سردار و سیاستمدار رومی ۲۳۴-۱۳۹ ق. م) آنرا بکار نمی‌بردند و از زبان و خط یونانی استفاده می‌کردند.

شهرسازی رومی

شهرسازی رومی گام به گام باگسترش سیاسی و نظامی روم رشد یافته است. شهرسازی رومی در ابتدا نسبت به تمدن‌های همجوار خود نمی‌توانست ارزشهای جدیدی بیافریند. بلکه مجبور بود که از آنها الهام گیرد. تجسم فضایی از شهرسازی اولیه رومیان ترکیبی بود از شهرسازی اتروسکی و یونانی، مخصوصاً شهرسازی هلنیستی و روشی که در زمان اسکندر مقدونی در ایجاد و استقرار شهرهای یونانی‌وار شبه نظامی متداول شد، (مانند اسکندریه، انطاکیه و ...) بزرگترین سرمشق برای رومیان شد. شهرسازی اصلی این تمدن با ایجاد کلنی‌های رومی در ایتالیا شروع شد و در اروپا و سواحل مدیترانه در شرق و جنوب بسط یافت. بدعت رومیان در شهرسازی را می‌توان به ایجاد شهرک‌های نظامی *Castrum Romanum* خلاصه کرد. این شهرسازی بصورت ایجاد مجتمع‌های نظامی و پادگان در مناطق متصرفه برای حفظ سیطره روم بود. این شهرها در اصل نقش پادگان را ایفا می‌نمودند و مستقیماً در رابطه با مادرشهر خود، رم قرار داشتند و به خاطر

ابراز قدرت و عظمت و همچنین به خاطر مسائل نظامی متحدالشکل طراحی می‌گردیدند. شهرسازی رومی ترکیبی بود از شهرسازی اتروسکی - یونانی که مراسم مذهبی و نحوه اجرای آن را از اتروسکها تقلید می‌کردند. ایجاد شهرکهای نظامی و تقسیم‌بندی فضایی و شبکه شطرنجی پدیده‌ای یونانی (هلنی) بود و ایجاد آگورا، خیابانهای رواق‌دار، رواقهای جوار معابد و اطراف فوروم، معابد و حتی احداث خانه‌های حیاطدار، معابد، تئاتر و ترکیب یونانی ساختمانی ستون، حاشیه حمال و طره و ... گواه این مطلب است.

رسمی که در ساخت یک شهر رومی بکار می‌رفت عبارت بودند از:

۱- انتخاب محل بوسیله علامتگذاری (auguria)

۲- مشخص کردن محدوده شهر و تقسیم‌بندی آن (Limitatio)

۳- مشخص کردن جهت جغرافیایی شهر و خیابان شرقی - غربی آن (Orientatio)

۴- واگذاری شهر به خدایان جهت حمایت و نگهداری از آن، به وسیله مراسم افتتاح

(Consecratio)

به طور کلی مشخصه شهر و شهرسازی رومی را می‌توان در دو اصل زیر دید:

اول: ایده نظم هندسی در شهر (به شکل شهرکهای نظامی)

دوم: عظمت و مقاوم بودن بناها (ایجاد بناهای Monumental) که از موقعیت خاص روم نشأت

می‌گرفت. روم بعنوان تمدنی بزرگ که مناطق و ممالکی را تسخیر می‌کرد و ساکنین آنها هنوز در

دوران بربریت بودند می‌خواست قدرت و شیوه زندگی خود را نشان بدهند.

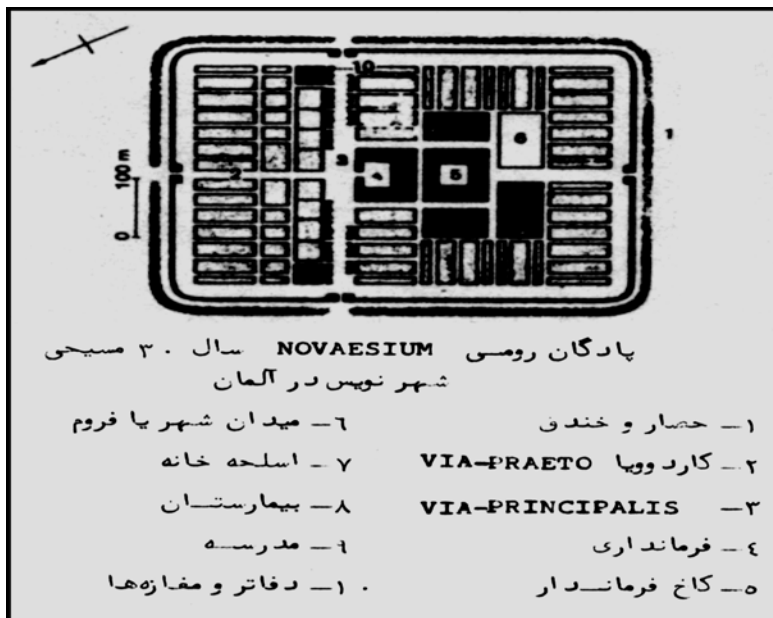
طرح و نقشه شهر

شکل خارجی شهرکهای نظامی رومی یک چهارگوش بود که ضلع آن به طرف یکی از جهات

جغرافیایی بود و در وسط هر ضلع دروازه‌ای قرار داشت و هر دو دروازه مقابل یکدیگر به وسیله

خیابانی به همدیگر متصل می‌شدند.

خیابان شمالی جنوبی به *Via Principali* یا *Cardo* معروف بود و خیابان غربی - شرقی *Decumanus* نام داشت. دو خیابان مذکور همدیگر را در مرکز شهر قطع می‌کردند. بنابراین اعتقاد نظامیان رومی که در طراحی شهر نیز سهم داشتند، شکل دایره‌ای شهر یا پادگان امکان محاصره به وسیله دشمن را زیاد می‌کرد ولی در محاصره شهر چهارگوش احتیاج به سربازان و پراکندگی بیشتری بود. *Hyginus* یکی از مساحان رومی بهترین تناسب بین ابعاد شهر را $2/3$ می‌دانست.

فضاهای شهری

در محل تقاطع دو خیابان اصلی شهر معمولاً میدان شهر یا *Forum* و کاخ استانداری یا پراآتوری، عمارت دادگستری و خزانه یا گنج خانه قرار داشتند معبد اصلی، تئاتر و حمام عمومی در نزدیکی فروم و در مرکز شهر قرار داشتند.

رابطه توده و فضا

در این دوره به دلیل رویکرد به سوی ایجاد ساختمان‌های منفرد و پر ابهت که اغلب آنان با استفاده از زمینه خالی اطراف به شکوه و عظمت خود دست می‌یابند. کاربرد فضای خالی در مرکز شهر به صورت میدان (فوروم) زمینه‌ای برای عناصر با شکوه مانند قصور و معابد، به صورت مکرر به چشم می‌خورد و به دلیل وفور میداین، تعادل بین توده و فضا در ساختار کلی شهر به خصوص در مرکز از بین می‌رود.

از دیگر سو با راه یافتن فضای خالی در دل توده مسکونی به شکل حیاط مرکزی‌ها در مساکن رومیان، کاربرد این فضا از تکرار و تداوم برخوردار شده و از اعتبار و ارزش فضای باز شهری (میدان و فوروم) می‌کاست.

فضای خالی در ساختار کلی شهر رومی به شکل فضای خرد و بی‌انتظام در آمد. یکی از ویژگی‌های مهم توده و فضای باز شهری در شهرهای رومی سلسله مراتب تبدیل آنها به یکدیگر بود.

رومی‌ها با ایجاد فضاهای نیمه شفاف (رواقهای ستون‌دار) بر گرداگرد فضای توپر خود، در پی تبدیل مرحله به مرحله فضای پر به خالی و بالعکس بوده‌اند.

ناظر پس از درک فضای خالی (باز) بلافاصله داخل توده نمی‌شود. بلکه ابتدا وارد فضای نیمه پر (نیمه شفاف) اطراف حجم شده و سپس فضای پر را درک می‌کند.

از دیگر فضاهای باز، حیاط خلوت یا پریستیل^۲ است که در کنار حیاطهای مرکزی در میان فضای واحد مسکونی ایجاد می‌شد. نمونه آشکار این نوع فضاها در مساکن رومیان به چشم می‌خورد.

www.shahrsazionline.com

«پریستیل»های رومی، حیاط خلوت‌هایی در پشت حیاط مرکزی^۳ به عنوان عرصه‌های خصوصی‌تر زندگی احداث می‌شدند.

تعدد فضای باز به شکل حیاط خلوت‌ها و حیاط‌های مرکزی و افزایش وسعت اینگونه فضاها در یک بلوک شهری در مقایسه با شهرهای یونانی، شهرهای رومی را دارای سیمای متفاوتی نموده است. این شهرها به استثنای رم، از تراکم کمتری برخوردار بوده نفوذ فضای خالی در جای‌جای سیمای شهرها خود را می‌نمایاند.

فوروم‌های شهرهای رومی به دلایل زیر فشردگی بین ساختمان‌ها را داشته اند:

۱- رومیان آگاهی فضایی نداشته اند

۲- به علت وجود نیازهای شهری

در فوروم هر ساختمان محور تقارنش عمود به ساختمان قبلی می‌باشد و از این طریق وحدت را رومیان بین ساختمان‌های فوروم برقرار می‌ساختند.

در معماری رومی از تنوع حجمی استفاده می‌شده است که این امر خود دلایلی دارد که این دلایل به شرح زیر می‌باشد:

۱- مهندسی قوی‌تر شده و می‌توانستند ساختمان‌های جدیدتری بسازند و فرم‌های جدید را خلق کنند.

۲- فرم‌های خلق شده برای وحدت بخشیدن بین ساختمان‌ها به کار می‌رفته اند.

عواملی در وحدت بخشی فوروم‌های رومی وجود داشته اند که به شرح ذیل می‌باشند:

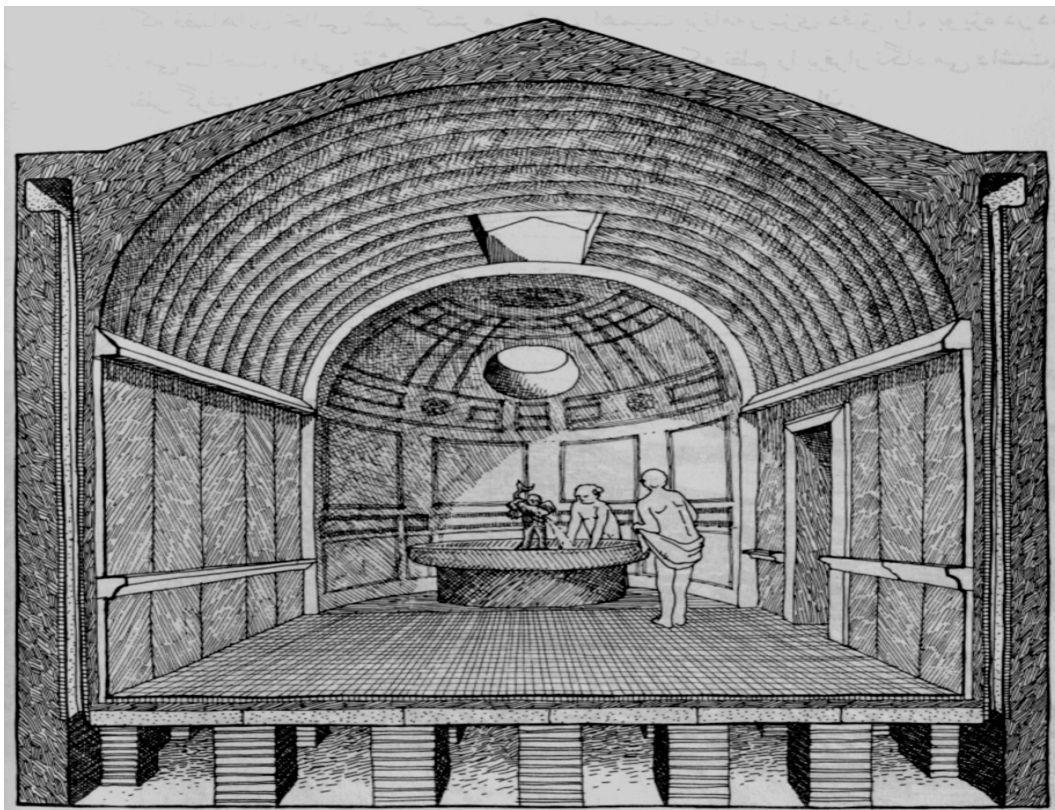
۱- استفاده از محورهای عمود بر هم

۲- استفاده از توده ساختمانی برای ایجاد اتصال

۳- ریتم ساختمان‌ها که همسانی باهم داشته اند و ایجاد وحدت می‌کرده اند.

حمام‌های رومی

حمامها نیز یکی دیگر از عناصر کالبدی شهرهای رومی بودند که رومیان اوقات فراغت خود را یا در استادیوم‌ها (تئاترها) یا در حمام‌ها می‌گذراندند. از جمله این حمام‌ها، حمام (کاراکالا) است که دارای تجهیزاتی مانند مغازه، استادیوم، توالت، کتابخانه، موزه و ... بوده است. از حمام‌های دیگر معروف حمام شهر پمپئی است. همه این حمام‌ها دارای سه اتاق بوده اند از سرد به گرم. اتاق اول Cold Room اتاق دوم Warm Room اتاق سوم Hot Room. که افراد به ترتیب از اتاق اول وارد می‌شدند تا اتاق آخر.

یک حمام رومی

میدان

میدان شهر Fom نامیده می‌شده است و این میدان در شهرهای رومی به مرکزی تجاری، اداری و سیاسی تبدیل گشت و محلی برای رژه نظامیان بود. از آنجائیکه در واقع این شهرها در دوران

امپراطوری روم به منظور اعمال حاکمیت و حفظ آن در پهنه چین امپراطوری وسیعی بنا نهاده شد، لذا در آنها میدان به عنوان یکی از مراکز شهری در خدمت به سیستم حکومتی و شرایط اجتماعی و سیاسی آن زمان بود. علاوه بر این شهرهای بسیار دیگری نیز برای نیل به مقاصد اقتصادی و سیاسی بنیانگذاری شدند.

میدان در شهرهای رومی مرکزی تجاری، اداری و سیاسی بود و در آن بازار برپا می‌شد و فروشندگان سیار در آنجا داد و ستد می‌کردند. در اطراف فوروم مراکز تجاری و اداری، قرار داشت که با ساختمان سنا، دادگاهها و معبد اصلی بدنه‌ای محصور را برای فوروم ایجاد می‌نمودند. فوروم‌ها همیشه در کنار خیابان‌ها طراحی شده اند اما هرگز خیابان‌ها عملاً از درون آنها گذر داده نشده اند.

تصویری از یک فوروم رومی

تفاوت فوروم با آگورا

بین فوروم و آگورای یونانی تفاوت هایی موجود می باشد که این تفاوت ها به شرح زیر است:

۱- یونانیان در ایجاد آگورا دارای آگاهی فضایی بوده اند بر خلاف رومیان که در ایجاد فوروم از هندسه و نظم خشک استفاده می نموده اند.

۲- آگورا بر اساس هنر یونانی شکل می گرفته است اما فوروم بر اساس مهارت مهندسی رومیان شکل می گرفته است.

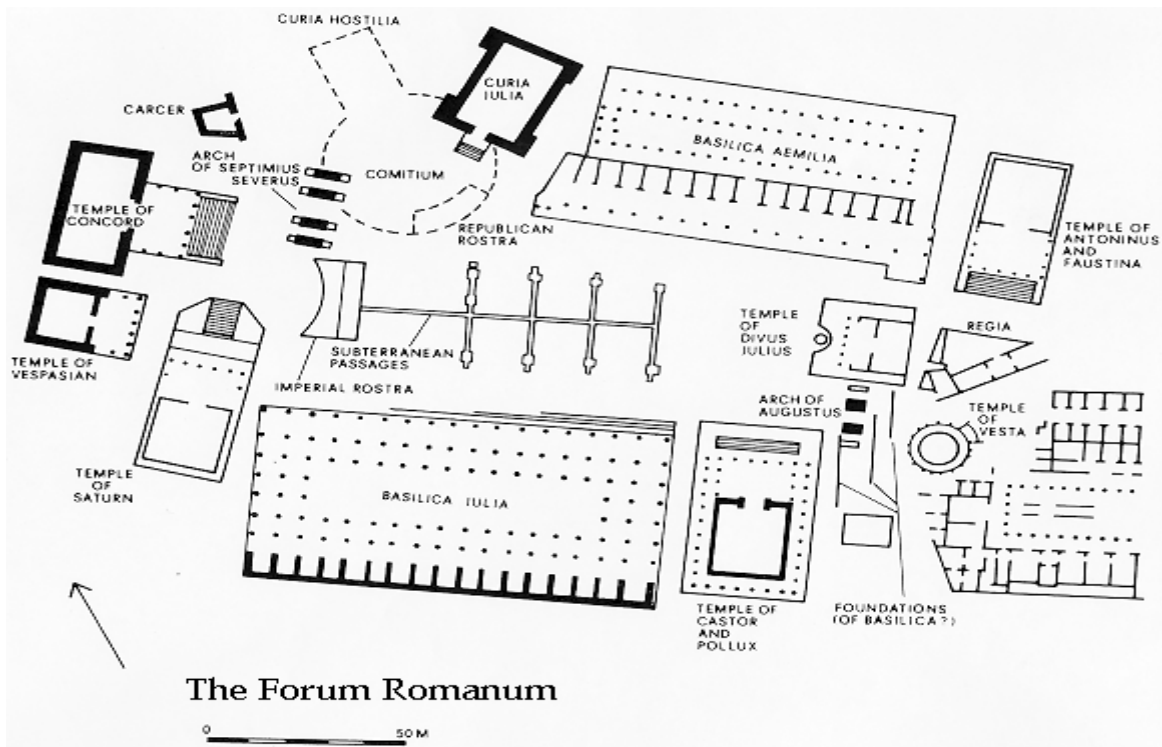
۳- در ایجاد آگورای یونانی از فرم های محدود هندسی استفاده می شده است در صورتیکه در ایجاد فوروم های رومی از انواع فرم ها استفاده می شده است.

۴- دلیل ایجاد آگورا در یونان نیاز به مشارکت دمکراتیک مردم بوده است اما دلیل ایجاد فوروم رومی به منظور ساکت نگه داشتن مردم بوده است.

فوروم رومانوم ماگنوم

فوروم شهر روم به نام فوروم رومانوم ماگنوم معروف است . مرکز اولیه شهر که در پایین تپه های پالاتین و کاپیتولین و انتهای پرتگاه کویرینال قرار داشت به دو شیوه متفاوت به فشار ناشی از افزایش جمعیت پاسخ گفت: نخست آنکه در جهت جنوب شرقی رشد طبیعی کنترل شده ای یافت که نهایتاً در سال ۸۲ میلادی دیوار کلسیوم که از فاصله ۶۰۰ یاردی و پایین تپه کاپیتولین آغاز شده بود گسترش آنرا متوقف ساخت. دومین عکس العمل ساختن یکسری فوروم های سلطنتی مرتبطی بود که به ترتیبی خاص قرار داشتند و محور اصلی آن با کمی انحراف به طرف شمال و میان کاپیتولین و کویرینال بود و در فاصله میان شالهای ۵۰ ق.م تا ۱۱۴ میلادی ساخته شدند. مرکز نخستین این سری فوروم ها قسمتی از رجویی هشت را بوجود آورده و بدرستی به نام فوروم رومانوم ماگنوم نامیده می شود. عنوان فوروم رومانوم به طور کلی به سری ساختمان ها و فضاهایی که در جهت جنوب شرقی گسترش یافته اند، اطلاق می شود.

عوارض زمین شکلی خطی به فوروم رومانوم بخشیده بودند. دره میان پالاتین و ایپال نه تنها منطقی ترین جهت برای رشد بود بلکه وجود ساکراویا یا ملکه خیابانها در این مکان خود دلیل دیگری بر استقرار ساختمان های بسیار مهم دولتی و مذهبی در آن بود. فوروم رومانوم ماگنوم دارای پیشینه ای تجاری بوده : لانچانی می نویسد که در آغاز پیدایش روم داد و ستد پایاپای میان اقوام مختلفی که در ارتفاعات چپ رودخانه تیبر سکونت داشتند ، در زمین خالی میان تپه های پالاتین و کویرینال انجام می شد. این منطقه زمینی باتلاقی بوده که در حدود سال ۵۰۹ میلادی توسط کلو کا ماکسیما زهکشی شد.

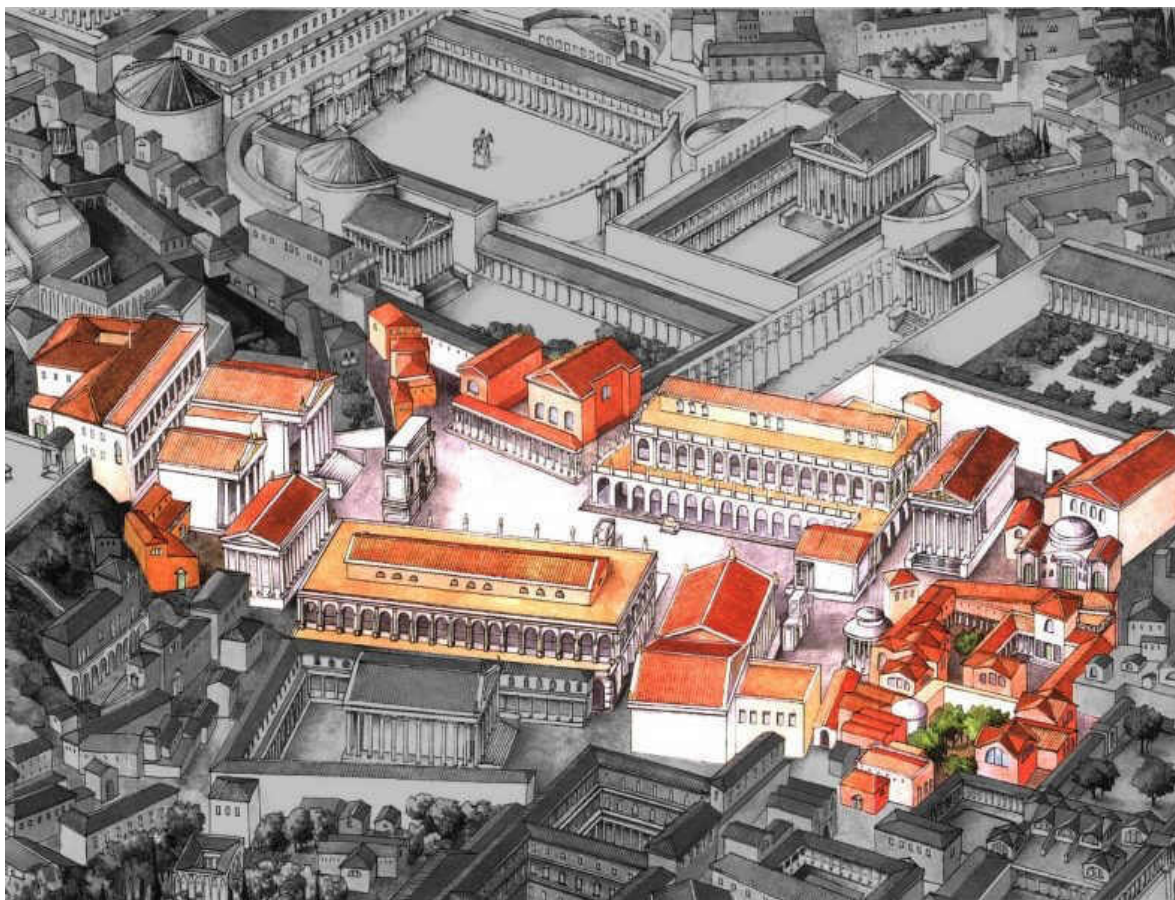

در دوره پادشاهی و تا سال ۵۰۹ ق. م فوروم اولیه به تدریج به شکل یک متوازی الاضلاع منظم درآمد و این شکل را تا پایان دوره امپراتوری حفظ نمود . در ابتدا فوروم محلی چند عملکرده بود و فعالیت های تجاری و سیاسی و شهری را با هم تلفیق نموده بود . گرچه حفظ این وضعیت برای مدت مدیدی امکان پذیر نبود : زمین سخت و کلبه های بدوی ، هسته پیچیده ترین مرکز شهری را به وجود آوردند. این مرکز که ابتدا پاسخگوی نیاز چند صد نفر بیش نبود چنان توسعه ای یافت که

قادر به جوابگویی نیاز بیش از یک میلیون نفر جمعیت شد. مرکز شهر نیز که خود نمودی از رشد ارگانیک کلی شهر بود هرگز به طور کامل طراحی نشده بود ، بلکه تأسیسات و تجهیزات جدید در پاسخ به احتیاجات روز ایجاد می شدند. توسعه نیز تا حدود بسیار زیادی توسط محدودیت های موروثی کنترل می شد: مناطق، محله ها و راه ها به دلایل گوناگون مقدس شناخته می شدند و محدودیتهای عوارض زمین که مقابله با آنها حتی از توان مهندسان رومی خارج بود ، احتمالاً مهمترین عامل ، حفظ فضای بازرگانی برای آمد و شد پیاده و سواره و گرد هم آئیهای عمومی بوده است. برای توصیف فوروم رومانوم ماکنوم و ساختمان های پیرامون آن ، جائیکه طی قرون بسیار مقدرات دنیای قدیم تعیین می شد بهتر آن است که از رسترا در منتهی الیه شمال غربی فوروم (پایین کاپیتولین) در جهت جنوب شرقی نظر افکنده و بدین ترتیب جهات راست و چپ را مشخص کنیم.

فشار تراکم بیش از حد و فعالیت های گوناگون فوروم در قرن اول ق.م. سبب شروع بر نامه توسعه و تحولی شد که بیش از ۱۵۰ سال به طول انجامید. اولین قدم ، تغییر مکان ماهی فروشان از پله های باسیلیکا به بازار مخصوص آنها ، فوروم پیسکاتوریوم بود. از آنجائیکه به ساختمان جدید عمومی نیاز زیادی بود. در سال ۵۴ ق.م. فعالیت های ساختمانی باسیلیکای آمیلیا در جنوب شرقی کوریا و در زمینی که با قیمت گزافی از صاحبان آن خریداری شده بود ، شروع شد و کار ساختمانی آن در سال ۳۴ ق.م. به اتمام رسید . در همین هنگام فوروم جدید ژولیوم در طرف دیگر کوریا ساخته شد. این فوروم از یک ساختمان هایی که پیرامون معبد ونوس ژنتریکس ساخته شده بود تشکیل می شد که توسط بنیانگذار آنها ، ژولیوس سزار در سال ۴۵ ق.م. وقف شده بود. پلینی که تحت تأثیر قرار گرفته می نویسد . "ما از دیدن اهرام مصر دچار شگفتی می شویم در حالیکه ژولیوس سزار به عنوان حاکمی مطلق ، صد میلیون سترس (سکه برنزی یا نقره ای روم قدیم) را تنها صرف خرید زمین برای ساختن فوروم خود نمود . (طبق محاسباتی لانچانی که

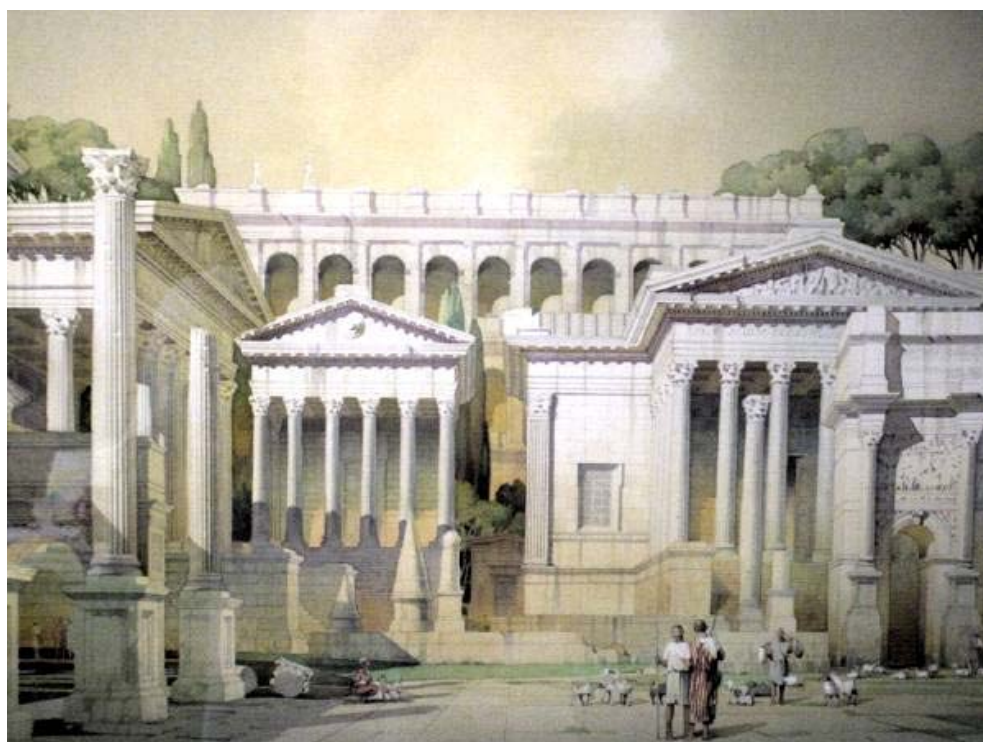
مطالعاتش مربوط به اواخر قرن نوزدهم است خرید هر فوت مربع زمین ۴۴/۵ دلار مخارج در بر داشته است). فوروم ژولیوم به امور قضایی اختصاص داشت.

در سال ۵۴ ق.م . ، ژولیوس سزار ، در منتهی الیه سمت راست فوروم رومانوم ماگنوم و تقریباً در تمامی طول آن ، باسیلیکا ژولیای با شکوه خود را بنا می کند . این بنا که در سال ۴۶ ق.م . به دست آگوستوس تکمیل شد. این باسلیکا با ۳۵۰ فوت طول و ۱۸۵ فوت عرض یکی از بزرگترین ساختمان های رم محسوب می شد. این ساختمان مورد استفاده دادگاه سنتوم ویری بود. پلینی جوانتر محاکمه مهمی را که در این محل انجام شده توصیف کرده است: ۸۰ قاضی بر روی نیمکت های خود نشسته بودند در حالیکه در طرف دیگر وکیل عالیرتبه ای که می بایست محاکمه را انجام داده و از متهم دفاع کند ایستاده بود. سالن عظیم به سختی توده تماشاچی را در خود جای داده بود: مردان یک طرف و زنان طرف دیگر سالنهای فنقانی را اشغال نموده بودند و همگی به

شنیدن ، که کاری بس دشوار بود و دیدن که آسانتر بود مشتاق بودند. در طبقه همکف و سمت راست فوروم مغازه های صرافان و نزول خواران قرار داشت. در منتهی الیه جنوب شرقی فوروم در نقطه ای که ژولیوس سزار در ۱۵ مارس سال ۴۴ ق.م. ترور شد ، معبد ژولیوس سزار به یاد بود وی (۲۹-۳۳ ق.م.) بنا شد . از آنجائیکه این ساختمان در داخل فوروم بنا شده بود ، طول فوروم به ۱۱۰ یارد تقلیل یافت و سبب تغییر مکان مسیر یاکراویا گردید.

فوروم ژولیوم اولین فوروم سلطنتی بود که در سمت چپ (شمال شرقی) فوروم رومانوم ساخته شد. این فوروم هر چند که بر محور جدید شمالی جنوبی قرار نداشت، اما در واقع آن محور را با فوروم رومانوم مرتبط می ساخت . دومین این فوروم ها در سال ۴۲ ق.م. توسط آگوستوس و در حد فاصل میان فوروم ژولیوم و کویرینال ساخته شد. فوروم آگوستی اصولاً به صورت صحنی در برابر معبد با شکوه مارس آلتور ظاهر شده و دو نیمدایره آن در دو طرف شمال و جنوب آن قرار گرفته اند. به گفته کارکو پینو جالبترین خصیصه این محل دیواری از سنگ خارا است که به منظور پوشاندن خانه های محقر کویرینال ساخته شده بود. این فوروم نیز اساساً عملکردی حقوقی داشت.

در جنوب فوروم آگوستی و در آن سوی خیابان عریض آرچلیتم که سوبورا را به فوروم رومانوم ماگنوم متصل می نمود، و وسپاسیان معبد صلح (وقف شده در سال ۷۵ میلادی) را می ساخت و سومین فوروم را حول آن به نام خود بنا کرد. چنین به نظر می رسد که این فوروم تنها کتابخانه عمومی و محل مناظرات ادبی بوده است. فضای آرچلیتم بطول ۱۲۷ یارد و عرض ۴۳ یارد پس از اندک مدتی توسط دمیتیان و جانشین وی نروا (۹۸*۹۶ میلادی) به فوروم ترانزیتوریوم (که بعد ها به نام فوروم نروا خوانده شد) بدل گردید.

آخرین و باشکوه ترین این فوروم ها در سالهای ۱۱۴-۱۱۲ میلادی توسط تراجان بر اساس طرح آپلودروس دمشقی ساخته شد. این فوروم هم از جهات کیفیات ذاتی معماری آن و هم بواسطه عملیات مهندسی بسیار وسیع آن نمونه برجسته طراحی رومی محسوب می شود. از نظر زوکر، فوروم تریانی نشاندهنده توفیق کامل مفاهیم فضایی رومی بر اساس تقارن و محور گرایی محض می باشد. علاوه بر افزودن فضایی برابر پنج فوروم موجود، بنای آن بر قطعه زمین شمال فوروم آگوستی مشکل ترافیک اطراف کاپیتولین را حل نمود. در بدو امر کاپیتولین تپه ای کاملاً جدا نبوده بلکه توسط پشته ای کوتاهتر به صخره کویرینال متصل می شده است. بدین ترتیب راه ارتباطی و دسترسی به فوروم ها از جهت شمال از طریق این پشته و با گذر از کلسیوم آرچنتاریوس تنگ و شیب دار میسر بود و یا می بایستی کاپیتولین را دور زد. تراجان و معمار شهر ساز وی به اقدامی متهورانانه دست زده و این پشته را برداشته و بدین ترتیب در میان دو تپه زمینی مسطح به عرض ۲۰۰ یارد و طول تقریبی ۷۲۰ فوت ایجاد نمودند. بدین منظور نزدیک به ۱۰ آکر زمین از مالکین خصوصی آنها خریداری شد و بیش از یک میلیون یارد مکعب خاک و سنگ از آن خارج و در حومه پورتا کلینا پخش شد. ستون تراجان که بدون مجسمه ۱۲۴ فوت ارتفاع داشت بدان منظور بنا شد تا بلندی تپه ای که برای ایجاد فوروم تسطیح شده بود را به اخلاف نشان دهد.

فوروم تراجان از پنج بخش اصلی تشکیل شده بود: نخست پروپیلا، یک دروازه ورودی که به شکل طاق نصرت می باشد- که فوروم آگوستی را به دومین قسمت که فضای اصلی فوروم باشد

متصل می نمود . این فضا ۱۲۵ یارد طول و ۱۱۰ یارد عرض داشت و دو ردیف ستون در برابر دوفضای نیمدایره شکلی که به درون تپه فرو رفته بودند و سومین قسمت آن ، باسیلیکا اولپیا که در مقابل فوروم و در ضلع بلندتر آن قرار گرفته بود (و در هر انتها دارای یک فضای نیمدایره ای شکل بود) وجود داشت . در گذر از باسیلیکا و ورود به فوروم چهارمین بخش فوروم که حیاطی کوچک با تنها ۷۶ فوت عرض و ۵۲ فوت طول می باشد ظاهر می گردد. در هر انتهای این فضای کوچک که هنوز نیز ستون ۱۲۴ فوتی تراجان در آن پا برجاست کتابخانه ای قرار دارد ، دینجمین و آخرین این بخش ها معبد تراجان است که در صحن خاص خود و در میان مجموعه بسته ای در منتهی الیه شمال غربی این مجموعه واقع شده است.

تاخت و تاز های گوتیک ها در قرن پنجم بعد از میلاد ضربهای نسبتاً کم را به فوروم ها ی شهر روم وارد کرد اما زوال و نابودی این محل از قرن ۹ میلادی شروع شد و آسیب زیادی را در آتش سوزی بزرگ سال ۱۰۸۴ میلادی در پی تاخت و تاز و هجوم Robert guis card دید. باز سازی و احیای مجدد آن در قرن نوزدهم میلادی شروع شد.

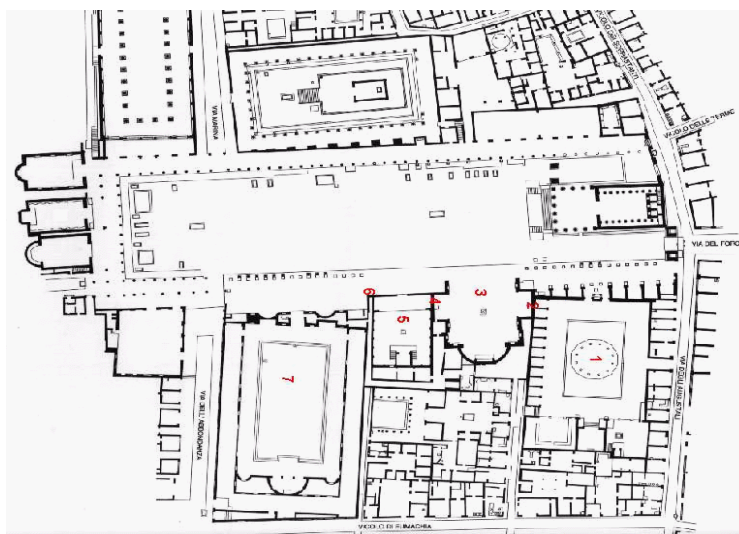

پمپئی

شهر پمپئی یکی از شهر های باستانی ایتالیاست که در دهانه رودخانه SARNUS ساخته شده است . این شهر در حدود ۶۰۰ ق.م شکل گرفت و دارای ۲۰۰۰۰ نفر جمعیت بوده است.. پمپئی یک مرکز تجاری به حساب می آمده است و دارای بندری نیز بوده که این امر را تقویت می کرده است. این شهر در سال ۶۳ بعد از میلاد در اثر زمین لرزه ای آسیب دید و در سال ۷۹ میلادی در اثر فوران یک آتشفشان به طور کامل زیر خاکستر پنهان شد .

فوروم پمپئی

فوروم در مرکز شهر قرار داشت که فضایی به ابعاد ۵۰۰ فوت در ۱۶۰ فوت را در بر می گیرد و روابط ساختمانی به دقت تنظیم شده و ستون های هماهنگ همگون کننده ای را به نمایش می گذاشت این فوروم با ایجاد دروازه هایی چند که از ورود وسایل نقلیه به منطقه ممانعت می کرد ، یک منطقه منحصراً پیاده ایجاد نموده بود. پمپئی دارای دو تئاتر به گنجایش ۵۰۰۰ و ۱۵۰۰ نفر بود که در نزدیکی فوروم قدیمی واقع شده بودند. و یک آمفی تئاتر هم در گوشه شرقی شهر قرار داشت و این سه ساختمان جمعیت شهر را در خود جای می دادند. در نزدیکی فوروم و در شمال آن نیز دو حمام عمومی قرار داشت.

تصاویری از فوروم رمی

منابع و مأخذ:

www.shahrsazionline.com

تاریخ شکل شهر / جیمز موریس
تاریخ تمدن / ویل دورانت جلد ۳
دایرة المعارف Microsoft Encarta
جزوه درسی تاریخ غرب / دکتر جهانشاه پاکزاد
www.romanempire.net
www.fasola.art.pl
www.skimore.edu